

Discriminatoire urinoirs: 'potty parity' in België

Vlak voor de Gentse Feesten werd tegen de stad Gent een rechtszaak ingesteld, wegens het feit dat vrouwen gediscrimineerd zouden worden bij het aanbod van publieke toiletvoorzieningen tijdens de festiviteiten. De voorzitter van de Gentse rechtbank van eerste aanleg meende dat er van discriminatie geen sprake is.

Jogchum Vrieling
Stefan Sottiaux

Toiletten zijn een dankbaar onderwerp in het discriminatierecht. Om te beginnen zijn ze op didactisch vlak erg handig. Weinig andere zaken laten toe om zo aanschouwelijk enkele basisconcepten uit te leggen, zoals de verschillen tussen formele en materiële gelijkheid of die tussen di-

meentebesturen en de wetgever ertoe te brengen om 'concrete maatregelen te nemen om (...) vrouwen en mannen gelijk te behandelen bij het uitbouwen van een sanitair beleid'. Verder klaagt de groep de dubbele maatstaf aan die momenteel gehanteerd wordt bij de behandeling van wildplassen. Waar de mannelijke wildplassers hooguit een boete krijgen voor overtreding van lokale reglementen, lopen vrouwen het risico om daarbovenop nog

van vrouwen groter zijn, is het aanbod juist (veel) kleiner.

De vordering beoogde het vaststellen en doen staken van de discriminatie. Meer bepaald eiste de verzoekster dat de stad Gent bevolen zou worden om evenveel gratis toiletten aan te bieden aan vrouwen en mannen, onder verbeurte van een dwangsom van 500 euro per uur.

Over de feiten in de zaak bestond geen discussie: de ongelijke behandeling - zowel qua aantal toiletten, als qua kosten ervan - stond buiten kijf. De relevante vraag was dus of er voor die ongelijke behandeling(en) een rechtvaardiging voorhanden was.

De rechtbank overweegt daarbij dat het de wettelijke taak is van gemeenten om openbare overlast tegen te gaan. Daartegenover staat dat

tot het plaatsen van toiletten, als men beslist om dat niettemin te doen - in het kader van overlastbestrijding of om welke andere reden dan ook - mag het aanbod geen afbreuk doen aan het gelijkheidsbeginsel. Nu lijkt dat laatste het geval, aangezien vrouwen paradoxaal genoeg benadeeld worden, wegens het feit dat zij zich niet (of minder) overgeven aan onfatsoenlijk en onwettelijk gedrag. Dat terwijl het onwettige gedrag van mannen juist 'beloond' wordt.

Uiteraard is het voorkomen van wildplassen een legitiem doel. Het onderscheid in aanbod tussen mannen en vrouwentoiletten is echter niet noodzakelijk en bijgevolg disproportioneel. Het is immers perfect mogelijk om het vooropgestelde doel te bereiken zonder vrouwen te discrimineren. De stad kon het aantal vrouwentoiletten gewoon optrekken zonder aan het aantal mannentoiletten te raken: 200 urinoirs én 200 vrouwentoiletten. Het enige wat men hier tegen kan inbrengen is de hogere kostprijs. Dat is echter een zwak argument. Geslacht wordt samen met ras tot de meest 'verdachte' criteria gerekend, waardoor de rechter zich bijzonder streng moet opstellen. Uit de Europese rechtspraak blijkt dat louter budgettaire overwegingen onvoldoende zijn om direct onderscheid op grond van geslacht (zoals hier) te verantwoorden.

Daarbij komt dat de stad Gent niet zelf moet opdraaien voor de (hele) kostprijs. Het kan de meerkost van een uitbreider, niet-discriminatoire toiletaanbod doorrekenen aan de gebruikers. De minst discriminatoire aanpak zou er in bestaan de totale kostprijs van de publieke toiletten gelijk te verdelen over alle gebruikers, vrouwelijke en mannelijke. Dat is overigens volledig in overeenstemming met het principe 'de vervuiler betaalt'. Was het immers niet juist het wangedrag van de mannen dat de stad ertoe noopte toiletten te plaatsen? Voor zover de stad vreest dat het betalend karakter van de urinoirs het wildplassen weer in de hand zou werken, is het antwoord dat de stad daar dan strenger tegen moet optreden. Gezien het belang dat het Europees recht en de Belgische Grondwet toekennen aan het principe van de gelijkheid van man en vrouw, mag een publieke overheid niet zomaar kiezen voor de eenvoudigste weg. Het moet steeds de minst discriminatoire oplossing zoeken.

De stad kon het aantal vrouwentoiletten gewoon optrekken zonder aan het aantal mannentoiletten te raken: 200 urinoirs én 200 vrouwentoiletten.

recte en indirecte discriminatie. Op theoretisch vlak bestaat er - vooral in de VS - een levendige literatuur over die 'potty parity'. In die geschriften staat de vraag centraal naar een gelijkwaardig aanbod van (publieke) toiletvoorzieningen voor vrouwen en mannen. Sinds kort hebben we hierover in België onze eigen juridische discussie. Baharak Bashar, voorzitter van de 'vzw Plasactie', stapte naar aanleiding van de Gentse Feesten naar de rechter. De claim: het feit dat de stad Gent

een boete voor openbare zedenschennis te krijgen.

DE VERVUILER BETAALT

De vordering, een procedure zoals in kortgeding, was gebaseerd op het Vlaamse gelijkheidsdecreet van 10 juli 2008. Dat decreet verbiedt onder andere discriminatie op grond van geslacht in het goederen- en dienstenverkeer.

Bashar stelde dat zij als vrouw gediscrimi-

'geen enkele bepaling (...) de overheid echter [verplicht] om toiletten ter beschikking te stellen'.

De rechter stelt dat het plaatsen van de urinoirs gezien moet worden in het kader van die opdracht 'om openbare overlast van het wildplassen te voorkomen'. Dat dit leidt tot een groter 'aanbod' voor mannen, zou een logisch gevolg zijn van objectieve geslachtsverschillen: 'Het is nu eenmaal een gegeven dat wildplassen een probleem is hoofdzakelijk veroorzaakt door mannen wiens anatomie het wildplassen makkelijker maakt dan voor vrouwen'.

In het licht daarvan acht de rechtbank het feit dat er meer faciliteiten zijn voor mannen dan voor vrouwen objectief verantwoord. Dat er voor de weinige vrouwentoiletten bovendien een vergoeding gevraagd wordt, beschouwt de rechtbank als verantwoord vanwege de hogere kosten voor die toiletten, qua infrastructuur en onderhoud. 'Ook in deze kan het principe gelden: de vervuiler betaalt', zo luidt het.

RECHTVAARDIGING ONGERECHTVAARDIGD

De redenering van de rechtbank is betwistbaar vanuit discriminatierechtelijk oogpunt. Het mag zo zijn dat de wetgeving niet verplicht

“De hogere kostprijs van meer vrouwentoiletten is een zwak argument.”

maar liefst 200 gratis urinoirs ter beschikking stelt, tegenover slechts 80 vrouwentoiletten, die bovendien overwegend betalend waren, zou neerkomen op discriminatie. De rechter toonde echter begrip voor het beleid van de stad en verwierp de eisen.

De vzw Plasactie komt onder meer op 'voor een gelijkwaardige juridische behandeling van plassende vrouwen'. Dit, om te beginnen, in het aanbod van publieke toiletvoorzieningen. Op dat vlak ijvert de groep ervoor om ge-

neerd werd, door het ontbreken van voldoende én gratis toiletten voor vrouwen tijdens de Gentse Feesten, terwijl er voor mannen wel afdoende waren. Dat verschil in behandeling zou niet verantwoord zijn. Integendeel zelfs: 'Vrouwen hebben een kleinere blaas, waardoor zij vaker naar toilet moeten. Zwangere vrouwen moeten vaker naar toilet omdat de foetus op de blaas duwt. Ten slotte hebben menstruerende vrouwen nood aan geregeld toiletbezoek'. Kortom: terwijl de behoeften

DISCRIMINATIE-INFLATIE?

Bij de totstandkoming van de discriminatiewetgeving maakten sommigen zich zorgen over het feit dat het gelijkheidsbeginsel aan een oeverloze inflatie onderhevig zou zijn. Elke futiele vorm van ongelijkheid zou aangevochten kunnen worden als discriminatie.

Illustreert deze zaak niet het gelijk van die kritiek? Als het (niet) plaatsen van toiletten nu al discriminatie oplevert, is het hek dan niet van de dam? Moet het (ge)recht zich echt met zulke zaken bezighouden?

De kwestie is echter fundamenteeler dan ze op het eerste gezicht lijkt. Zoals (wijlen) Koen Raes het treffend verwoordde, schrijvend over deze thematiek: 'Het gaat hier wel degelijk om een zeer primaire behoefte, ja, een nood, die niet minder belangrijk is dan het recht op voedsel en drank'. Raes gaf aan dat men mensen dan ook 'heel erg diep [kan] kwetsen en vernederen door met die behoefte geen rekening te houden'. Het zou dus 'allerm minst om een frivoliteit' gaan, integendeel zelfs: het is een kwestie die 'zelfs onze gezondheid raakt'. Voor zulke zaken moet het gelijkheidsbeginsel onverkort gelden.

(Vrieling is onderzoeker aan de KULeuven, Sottiaux is professor aan de KULeuven en advocaat)

Voorz. Rb Gent, 14 juli 2011

www.legalworld.be (button rechtspraak)